

KOORDINAČNÍ SCHOPNOSTI (K.S.)

(OBRATNOSTNÍ)

K.S. umožňují vykonávat pohybovou činnost tak, aby průběh pohybů těla nebo jeho částí měl z hlediska pohybového úkolu co nejúčelnější časovou, prostorovou a dynamickou strukturu.

MÍRA KOORDINACE

- **KOORDINAČNÍ SLOŽITOST POHYBU**
- **PŘESNOST POHYBU**
- **DOBA TRVÁNÍ POHYBU**
- **EKONOMIČNOST POHYBU**

DĚLENÍ KOORDINAČNÍCH SCHOPNOSTÍ

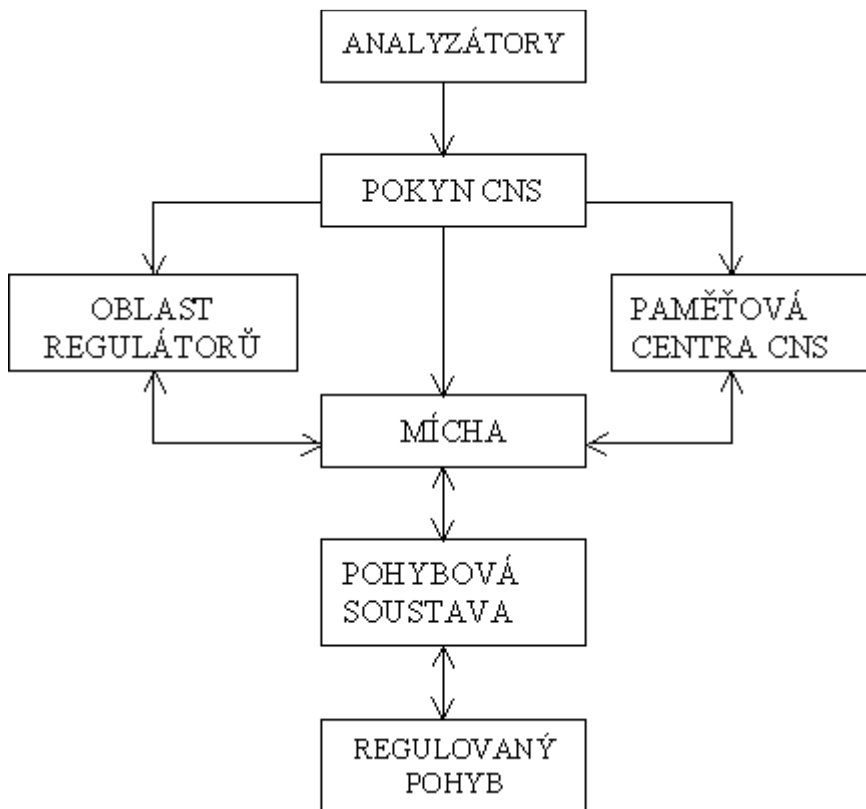
- **ROVNOVÁHOVÉ**
- **PROSTOROVO – ORIENTAČNÍ**
- **KINESTETICKO – DIFERENCIAČNÍ**
- **REGULACE RYTMU A FREKVENCE POHYBU**
- **MOTORICKÁ UČENLOVOST (VYCHOVATELNOST), DOCILITA**

**POČET KOORDINAČNÍCH SCHOPNOSTÍ KOLÍSÁ OD 5 ZÁKLADNÍCH
PO 80 ČÁSTEČNÝCH A HYBRIDÍCH**

ÚROVEŇ K.S. ZÁVISÍ NA

- **ÚROVEŇ ANALYZÁTORŮ**
- **CNS – ŘÍDÍCÍ A REGULAČNÍ PROCESY**
- **STAV POHYBOVÉ SOUSTAVY**
- **REGULACE SVALOVÉHO NAPĚTÍ**

PRŮBĚH A ŘÍZENÍ POHYBU

Pokyn pro pohyb je vydán CNS na základě analýzy vjemů **analyzátorů** a samostatného **rozhodování CNS**. Průběh regulačního obvodu je velice složitý děj, jehož začátek je charakteristický rozhodováním CNS, která se rozhodne pro některý naučený pohyb, tím aktivuje příslušné centrum v mozku, kde je uložen „program zvoleného pohybu“ v podobě sledu v podstatě již reflexních pohybů. Elektrickým **impulsem** vyslaným do **kosterního svalstva** dojde ke spuštění **pohybového úkolu** jednotlivých svalových skupin, jež jsou **kontrolovány** a doladovány **míšními centry** (jedná se především o zdárnou **tonizaci** synergistů a antagonistů příslušného pohybu. Pro zdárný průběh pohybu je důležitý **stav pohybové soustavy** (především pohyblivost a svalová síla) a důkladná **kontrola CNS**, která prostřednictvím svých **analyzátorů** a **regulátorů** doladuje celý průběh pohybu.

V závislosti na **stupni** zvládnutí pohybu (fázi motorického učení) se projevují postupně **dvě základní schopnosti**:

- schopnost řešit **prostorovou** strukturu pohybu
- schopnost řešit **časovou** strukturu pohybu druhů regulovaného pohybu

Biologický základ:

Analyzátoři I.druhu:

a) zrakový:

- **zraková ostrost** (statická, pohybová), která je důležitá především ve sportovní střelbě a závisí na přesném rozlišení předmětů v klidu a v pohybu

- **prostorové vidění** (hloubkové vidění), které je důležité především ve sportovních hrách. Je prokázáno že fyzická zátěž narušuje více odhad vertikálních souřadnic než horizontálních.

b) sluchový:

- podmiňuje kvalitu transportu zadaného pohybového úkolu přenos zpětné vazby a dalších verbálních informací během pohybu

c) vestibulární:

- zachycuje polohu a pohyby hlavy v prostoru a je důležitý pro rovnováhovou schopnost

d) kinestetický:

- rozlišování silových, prostorových a časových parametrů pohybu v CNS

e) somatosenzorické:

- **tlakový, dotykový, tepelný "senzor"** v kůži (pomocí tlakového senzoru v kůži můžeme rozlišovat napětí příslušných svalových partií)

f) časový:

- rozlišovací (časoměrná funkce CNS)

Analyzátoři II.druhu:

- mají vyšší rozlišovací schopnost a v propojení se zadními kořeny míšními působí na principu servomechanismu:

a) svalová vřeténka

b) Golgiho šlachová tělíska

c) Ruffiniho tělíska v kolenním kloubu

d) Pacciniho tělíska v kloubních vazech

Regulátory: to jsou KOORDINAČNÍ SCHOPNOSTI

a) Kinesteticko-diferenciační schopnost: schopnost vnímání a rozlišování vlastního pohybu. Rozvoj této schopnosti je důležitý především v technicko-estetických sportech (moderní gymnastika, sportovní gymnastika, tance, krasobruslení, skoky do vody).

b) Rovnováhová schopnost: schopnost udržet tělo stabilně v nestabilní poloze. Rozlišujeme rovnováhu statickou – stoj na rukou, váha předklonmo (těžiště je nutné udržet nad místem opory) a rovnováhu dynamickou – sjezdové lyžování, krasobruslení, cyklistika (těžiště je během pohybu vychýleno mimo místo opory ale vlivem dalších například odstředivých sil je možné vrátit těžiště opět nad místo opory)

c) Rytmická schopnost: schopnost rytmické realizace pohybu. Tato schopnost je velice důležitá v technicko-estetických sportech jako je moderní gymnastika, tance, atd., kde je velice důležité plynulé a rytmické provedení pohybu. V poslední době se však na tuto schopnost klade důraz i ve sportovních hrách, kde například správná rytmizace a načasování klamných pohybů je základem úspěchu při obcházení soupeře.

d) Orientační schopnost: schopnost prostorového řešení pohybového úkolu. Jde o přesné a rychlé zachycení všech dostupných informací a jejich vyhodnocení vzhledem k okolnímu prostředí. Je důležité tuto schopnost rozvíjet především u kolektivních sportů jako je basketbal, volejbal, atd.

e) Docilita: schopnost rychle a přesně se učit nové pohybové dovednosti, je to rychlost (získání) a stálost (uchování). Nazývá se také pohybová inteligence

Vlastnosti pohybové soustavy:

Svalová síla: ta je nutným prostředkem pro provedení většiny obratnostních cvičení

Kloubní pohyblivost: optimální rozsah pohybu v jednotlivých kloubních spojeních je nutným předpokladem správného provedení u většiny obratnostně zaměřených pohybových úkolů.

Složení těla, délkové, šířkové a další parametry těla

Regulace svalového napětí – základní faktor koordinačních schopností

Nedostatečné uvolnění = nástup únavy

- **TONICKÉ NAPĚTÍ** – klidové, únava, odstranění – pomalé pohyby na uvolnění, masáž...
- **RYCHLOSTNÍ NAPĚTÍ** - neschopnost uvolnit sval při zvýšené frekvenci pohybů
- **KOORDINAČNÍ NAPĚTÍ** – nižší koord. sch. – fixace kloubů – napětí svalů, které nepotřebuje k vykonání pohybu

Metody rozvoje K.S.

Obecné zásady pro rozvoj obratnosti

- 1) vysoký objem opakování, přiměřená intenzita, na kvalitativně vysoké úrovni
- 2) od nejjednodušších ke složitějším cvičením (kotoul....dvojný salto)
- 3) od stálých podmínek k proměnlivým (uvnitř, venku, případně po různých prvcích)
- 4) provádět cvičení v různých obměnách (kotoul na 100 způsobů)
- 5) procvičovat kombinace již dříve osvojených a dokonale zvládnutých prvků (vazby)
- 6) cvičení provádět pod tlakem (časová tíseň, rozhodování,...)

7) cvičení s dodatečnými informacemi: omezení nebo naopak vyzdvižení funkce jednoho z analyzátorů (cvičení se zavázanýma očima, cvičení složitějších - asymetrických pohybů před zrcadlem).

Diagnostika K.S.

Kinesteticko-diferenciační schopnosti testujeme metodou reprodukce stanoveného úkolu a hodnotíme **přesnost** jeho provedení.

Rovnováhové schopnosti testujeme buď laboratorně (stabilometrie, pedografie) nebo pomocí motorických testů kde hodnotíme **čas** výdrže nebo **trvání výkonu**.

Rytmickou schopnost diagnostikujeme pomocí **odpovědí na** verbální, vizuální či taktilní **podněty**. Například rychlost a přesnost provádění neznámého pohybového vzorce.

Orientační schopnost nejčastěji hodnotíme pomocí **přesnosti orientace** probanda v **prostoru** s vyloučením zrakové kontroly.

Celkové testování **KOORDINAČNÍCH** schopnosti provádíme hodnocením úrovně provedení složitějších pohybových úkolů. Při tvorbě těchto testů nebo testových baterií je kladen důraz na některou z následujících oblastí:

- 1) **složitost pohybu** kterou proband ještě zvládne
- 2) **přesnost** provedení pohybu (hod na cíl)
- 3) **rychlost** splnění zadaného pohybového úkolu
- 4) **učlivost** (docilita): za jak dlouho dokáže proband provést předem neznámý pohyb
- 5) **uchování** (retence): zda je proband schopen provést naučený pohyb znovu s určitým časovým odstupem

Stručný přehled vybraných motorických testů:

Testy obratnosti			
Denisiukův test	Obratnostní test	Dráha,	Záznam času
Fleischmannův test	Koordinace dol. končetin	Přeskok složeného švihadla, šíře ramen, jen vpřed,	Počet úspěšných pokusů
Kinestetická diference			
testy	Kin. dif.	Odhady času, pohyb. Předmětu, síly, výskok...	Po maximu 1/2, 1/3..
Testy rytmické schopnosti			
test	Zaměření	popis	poznámka

<p>Nerytmické bubnování</p>	<p>rytmická schopnost horních končetin</p>	<p>TO dvakrát udeří do stolu levou rukou, pak překříží pravou přes levou a opět udeří dvakrát pravou, pravou se dotkne čela a spustí ji na stůl, cyklus opakujeme po dobu 20s, test opakujeme 4x</p>	<p>zaznamenáváme počet správně provedených cyklů v každé sérii $r_{s-b} = 0,95$</p>
<p>Přeskakování švihadla, udržení stálého tempa pohybu</p>	<p>rytmická schopnost celého těla</p>	<p>TO provádí 20s přeskakování švihadla s meziskokem, počítáme počet přeskoků, ve druhém pokusu TO provádí stejný počet přeskoků a examinátor měří čas potřebný k provedení</p>	<p>zaznamenáváme absolutní odchylku mezi trváním druhého pokusu a 20s intervalem</p>

Testy rovnováhy

název	zaměření	popis	
<p>Výdrž ve stoji jednož na kladince, oči zavřené</p>	<p>statická rovnováha</p>	<p>TO-stoj naboso preferovanou končetinou rovnoběžně s osou kladinky (výška 4cm, šířka 2cm), ruce v bok, opakujeme 5x (možno provádět i s očima otevřenými, případně střídat stojnou nohu)</p>	<p>Průměr časů 3 stř. hodnot $r_{stab} = 0,72$</p>
<p>Chůze vzad po šestiúhelníku</p>	<p>dynamická rovnováha</p>	<p>speciální kladinka tvaru šestiúhelníka o rozměrech (strana 55cm, výška 10cm, šířka 2cm), TO jde směrem vzad tak , že na každý segment došlápne pouze jednou a chodidla jsou rovnoběžně s osou segmentu, 1x vřed, 1x vzad</p>	<p>zaznamenáváme lepší čas ze druhého a třetího pokusu $r_{stab} = 0,80$</p>

Iowa - Brace test	dynamická rovnováha a celková obratnostní schopnost	testová baterie obsahující původně 21 položek, v současnosti se využívá asi 10	zaznamenáváme počet úspěšně provedených testových položek
Testování pohyblivosti			
název	zaměření	popis	poznámka
Výkrut paží	pohyblivost pletence ramenního a horních končetin	TO se snaží s co nejužším úchytem švihadla (tyče) provést výkrut vzad, výsledek můžeme vyjádřit jako vzdálenost úchopu v cm, nebo indexem $I = d/l$, d-výsledek testu, l-šířka ramen, nebo úhlem β	zaznamenáváme vzdálenost úchopu v cm $r_{stab} = 0,94$
Hluboký předklon na zvýšené ploše	pohyblivost trupu, kyčelního kloubu a délka horních končetin	stupínek vysoký 50cm, široký 35cm s posuvným jezdcem, TO ze stoje (propnuté dolní končetiny) provede předklon a snaží se posunout jezdce co nejdále (bez hmitu - výdrž 2s), nulový bod je posunut o 50cm výše než je úroveň chodidel, test opakujeme 2x	zaznamenáváme hodnotu lepšího pokusu v cm $r_{stab} = 0,95$
Dotyk prstů za zády	pohyblivost trupu a horních končetin	TO se snaží spojit, či překrýt prsty překřížených rukou za zády (jedna ve vzpažení druhá v připažení), provádíme na každou stranu 2x a bereme výsledek lepší	zaznamenáváme chybějící či překrývající se cm s přesností na 0,5cm $r_{stab} = 0,96$

Předklon – otáčení a dotyk na zed'

dyn. flexibil.

praxe

SCHOPNOSTI – VROZENÉ, GENETICKY DANÉ PŘEDPOKLADY

DOVEDNOSTI – **ZÍSKANÉ MOTORICKÝM UČENÍM, TECHNIKA**

POUŽITÍ – VĚTŠINOU HERNÍ dovednosti

SPECIFICKÉ TESTY

ODBÍJENÁ – na zdi čára ve výšce sítě(224, 243 cm, TO 3m od zdi, horní, spodní, jednoruč odbítí Počet správných odbítí

SPECIÁLNÍ TESTY – 10X NAD HLAVU, DŘEP – DOTYK ZEMĚ A ZNOVA
PŘES SÍŤ ZE 3m, PODBĚH A ODBÍT ZPĚT, JAK DLOUHO
10X PŘES HLAVU O ZEĎ, 1m OD ZDI
20X JEDNORUČ O STĚNU, P – L
UMÍSTĚNÍ PODÁNÍ PŘES SÍŤ, KRAJE A ZADEK ZA BODY,

PLAVÁNÍ – 50m MIN. POČTEM TEMP
6 PLAV. CYKLŮ – KOLIK m

KANOISTIKA, BASKET, FOTBAL, ATLETIKA ... každý sport pro potřebu trenérů,
výběr talentů, kontrola techniky, přijímací zkoušky (talentovky)....